

37. Okul öncesi dönemdeki çocuklarının erken okuryazarlık becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi

Özlem YILMAZ DEMİREL¹

Atilla YAMAN²

APA: Yılmaz Demirel, Ö. & Yaman, A. (2023). Okul öncesi dönemdeki çocuklarının erken okuryazarlık becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), 604-615. DOI: 10.29000/rumelide.1285336

Öz

Erken okuryazarlık becerileri, doğumla başlayan ve ilkokula kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. Çocuğun çevresinden duyduklarına yönelik geliştirdiği ses şemaları ile kelime dağarcıkları gelişmekte, dile özgü beceriler sosyal çevresinden taklit ve model alma yoluyla kazanılmaktadır. Motor gelişimle birlikte kalem tutma becerileri ve okuma yazmaya yönelik olarak beden duruş pozisyonlarını öğrenme, el-göz koordinasyonunun gelişmesi her biri okuma yazma becerileri için ön koşul niteliğindedir. Okul öncesi dönem, çocukların tüm gelişim alanları açısından bütüncül, sistematik ve planlı olarak desteklediği bir süreçtir. Bu süreçte kazandırılması beklenen beceriler arasında erken okuryazarlık becerileri de yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında 60-72 aylık 23 çocuk ile 45-50 dakikalık bireysel görüşmeler yapılmış, çocukların erken okuryazarlık becerileri kapsamında ses bilgisel farkındalık becerileri, yazı farkındalığı, öykü anlama, görsel eşleştirme ve yazı yazma öncesi becerileri anne ve babaların eğitim ve mesleki durumlarına göre incelenmiştir. Çalışma sonucunda anne ve babaların eğitim mesleki durumlarına göre erken okuryazarlık becerileri açısından anlamlı farklılıklar oluşmazken annelerin eğitim durumlarının yükselmesi ve annelerin öğretmen, babaların da sağlık personeli olması durumlarında çocukların erken okuryazarlık becerilerinin de yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Erken okuryazarlık, fonolojik farkındalık, yazı farkındalığı, yazı yazma öncesi beceriler

Examining the early literacy skills of pre-school children in terms of different variables

Abstract

Early literacy skills cover a process that starts with birth and continues until primary school. Vocabulary develops with the sound schemes that the child develops for what s/he hears from her environment, and language-specific skills are acquired through imitation and modeling from her social environment. Along with motor development, learning pen-holding skills and body postures for reading and writing, and the development of hand-eye coordination are all prerequisites for literacy skills. Preschool period is a process in which children are supported in a holistic, systematic and planned manner in terms of all developmental areas. Early literacy skills are among the skills expected to be acquired in this process. Within the scope of this study, individual interviews of 45-50

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi (Karaman, Türkiye), ozlemyilmaz@kmu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9999-1120 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 22.02.2023 kabul tarihi: 20.04.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1285336]

² MEB, Karaman Merkez Nurcan Kocakaya Anaokulu (Karaman, Türkiye), atilla_yaman42@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1202-2587

minutes were conducted with 23 children aged 60-72 months and their phonological awareness skills, print awareness, story comprehension, visual matching and pre-writing skills were examined according to education and training examined according to the educational and professional status of the parents. As a result of the study, while there was no significant difference in terms of early literacy skills according to the educational professional status of the parents, it was concluded that the early literacy skills of the children increased when the educational status of the mothers increased and the mothers were teachers and the fathers were health personnel.

Keywords: Early literacy, phonological awareness, writing awareness, pre-writing skills.

Giriş

Erken okuryazarlık becerileri, doğumdan itibaren edinilmeye başlanan ve kişilerin yaşamları süresince, onların sosyal ve akademik hayatlarına doğrudan etki eden kritik bir beceridir (Altınkaynak, 2019). Okuma ve yazma denildiği zaman ilk akla gelen sözcükleri okuyup yazabilme becerisidir. Sözcükleri okuyup yazabilmek ise okuma ve yazma sürecinin özeti niteliğindedir. Fakat formal olarak okuma yazma öğretimine başlanılmadan önce, çocukların okuma ve yazmaya ilişkin sahip olmaları gereken ön koşul bilgi, beceri ve tutumların tümü olarak ifade edilen erken okuryazarlık becerileri, başarılı bir okuyucu olabilmek için kazanılması gereken en temel beceriler arasında yer almaktadır. Okuma ve yazmaya yönelik kazanılan bu ön becerilerin kazanımı erken çocukluk dönemi içerisinde gerçekleşmektedir ve süreç; kişinin bilgi geçmişini ve eğitim tecrübelerini de içerisine alan geniş bir anlamı kapsamaktadır (Uzuner, 1997; Kurudayıoğlu & Tüzel, 2010; Karaman, 2013; Kargın, Güldenoğlu & Ergül, 2017). Bu açıdan bakıldığı zaman okuryazarlığın tek ve genel bir tanımının yapılması zordur. Çünkü okuryazarlık, kültürlerden, koşullardan, ihtiyaçlardan ve zamandan dolayı değişiklik göstermektedir ve eğitim sistemi içerisinde okuma ve yazma becerilerinin kazandırılmasında izlenen planlı yollardan etkilenen etkin bir olgudur (Feyman Gök, 2013). Buna rağmen okuma yazma becerileri, sadece ilkokulla ilişkilendirebilecek bir beceri değildir. Yaşamın ilk yıllarından itibaren kazanılmaya başlanan, kavramlara yönelik oluşan bilişsel şemaları ve dil gelişimini kapsayan ön beceriler, okuma-yazma becerilerinin temelidir. Erken yaşlardan itibaren çocuklara sunulan uyarıcı çevre olanakları erken okuryazarlık becerilerinin gelişmesine olanak sunar. Uyarıcı çevre olanakları sayesinde çocuklar ana diline ait bileşenlerin, sözcüklerin, sözcük kalıplarının farkına varır; bilişsel süreçlerin de etkisiyle erken okuryazarlık becerilerine dair yeni şemalar geliştirir.

Aşıcı (2009) okuryazarlığın yazı sembollerini seslendirme ve metinleri okumanın da ötesinde dil gelişimi ve bilişsel becerileri gerektiren iletişim, tutum ve becerileri de ifade eden bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Bu açıdan bakıldığı zaman; erken okuryazarlık becerileri ile okuma başarısı arasında güçlü bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Erken okuryazarlık becerileri, çocukların ilkokula başladıklarında, okuma performanslarının en güçlü yordayıcı niteliği kazanmaktadır (National Early Literacy Panel, 2008; Kargın, Güldenoğlu & Ergül, 2017).

1930'lu yıllardan 1970'li yıllara kadar olan süreçte eğitimciler; okuma yazma eğitimleri için çocukların biyolojik ve nörolojik olarak hazır olmaları gerektiğini savunmuşlardır. Bu açıdan bakıldığı zaman çocukların zihin yaşı olarak 6 yaş sonrasına gelmeden okuma eylemini gerçekleştiremeyecekleri ve yazmayı da okumayı öğrendikten sonra öğrenebilecekleri düşünülmüştür (Delican & Ateş, 2021). Oysa ki okuma yazma sadece ana dile ait yazılı sembollerin oluşturulması ve oluşturulan sembollerin sözel ifade edilmesinden ibaret değildir. Bu evreye geçmeden önce ses bilgisel farkındalık, yazı farkındalığı,

anlama becerisi, kalem tutma becerileri gibi öncüllerin kazanılması gerekmektedir. Tüm bu beceriler de erken okuryazarlık kavramı içerisinde yer alır.

Tüm bu verilen bilgiler ışığında erken okuryazarlık becerileri;

- Fonolojik/ses bilgisel farkındalık (hece farkındalığı, uyak farkındalığı, sesbirim farkındalığı),
- Yazı farkındalığı,
- Alfabe/harf farkındalığı,
- Sözel dil becerisi,
- Yazı yazma becerisi olarak sıralanabilir (Neuman & Dickinson, 2002; Aarnoutse, Leeuwe & Verhoeven, 2005; Spira, Bracken & Fischel, 2005; Karaman, 2015).

Yukarıda verilen beceriler, okuma ve yazma becerileri öncesinde çocuklara kazandırılması beklenen temel ve hazırlayıcı becerilerdir. “Okuma öncesi” olarak tanımlanan bu durum için “gelişen okuryazarlık” ya da “filizlenen okuryazarlık” kavramları kullanılmıştır. Bu süreçte çocuklara okuma ve yazma eğitimi verilmez, okuma yazma öğretilmez (Çetin, 2019; Canibey, 2022). Ancak okuma ve yazmaya ön koşul niteliğinde olan beceriler kazandırılır. Çocukların bu becerilere sahip olması okuma ve yazma eğitimlerine başladıkları zaman, onların hazır hale gelmesini kolaylaştırmış olacaktır. Bu nedenle okul öncesi dönem çocuklarda, gelişen okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi ve desteklenebilmesi için, hem evde hem de okulda yaş ve gelişim düzeylerine uygun etkinlik örnekleri ve ortam düzenlemeleri yapılabilir.

İster “gelişen okuryazarlık” isterse de “filizlenen okuryazarlık” olarak tanımlansın erken okuryazarlıkta esas olan okuma yazma eğitimi vermek değildir; esas olan okul öncesi dönem çocuklarının okuma yazmaya karşı bilgi, beceri ve tutumlarındaki farkındalıkların oluşmasını sağlamaktır (Feyman Gök, 2013). Oluşan bu farkındalık, aynı zamanda, okul öncesi dönem çocuklarının okula uyumlarını kolaylaştırarak ilkökula başladıkları zaman okumayı da kolay öğrenmelerini sağlamaktadır (Gupta, 2009). Kazandırılan bu bilgi, beceri ve tutumlar sayesinde ilkökulda öğrenecekleri okuma yazma becerilerinin temeli atılmış olur; okul öncesi eğitimin temel amaçları içerisinde yer alan “çocukları ilköğretime hazırlama” hedefine ulaşılmış olunur.

Çocukların akademik başarıları ile erken okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkiye yönelik çok sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan elde edilen bulgulara göre; okul öncesi dönemde kazanılan sözcük bilgisi, ses bilgisel farkındalık, yazı farkındalığı ve alfabe/harf farkındalığının ilkökulda okuma başarısına etki ettiği (Griffith & Olson, 1992; Riley, 1996; Yopp & Yopp, 2000; Greene & Lynch-Brown, 2002; Pullen & Justice, 2003); aynı zamanda da erken okuryazarlık becerilerinin ilkökulun yanı sıra ortaöğrenim dönemlerinde de çocukların akademik başarılarını olumlu yönde etki sağladığı (Cuningham & Stanovich, 1997; Dickinson & McCabe, 2001) sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalar, erken okuryazarlık becerilerinin çocukların tüm eğitim hayatlarına etki eden uzun soluklu bir sürecin başlangıcı olduğunun kanıtı niteliğindedir. Burada özenle üzerinde durulması gerek nokta; bu becerilerin kazanımına yönelik okul öncesi dönem çocuklarına sunulan imkânlardır.

Erken okuryazarlık becerilerinde amaçlanan hedeflere ulaşılmanın bir yolu da eğitim ortamlarında yapılan düzenlemelerden geçmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında, özellikle kitap merkezlerinde

yapılan düzenlemeler ile çocukların ilgi ve dikkatleri bu yöne çekilebilir. Bu merkezde çocuklara sunulacak kitap içerikleri onların yaş gelişim seviyelerine göre görseller içeren, yazı/görsel uyumunun olduğu, dayanıklı, ilgi çekici türden olan yaş grubuna göre sözcüksüz ya da az sözcüklü resim okumaya teşvik edici, klasik hikâye ya da masal ve geleneksel hikâyelerden oluşan, süreli yayınları ve çizme, boyama, yapıştırma gibi etkinlikleri de barındıran türlerden olmasına dikkat edilmelidir. Yer verilen bu türden tüm etkinlikler, erken okuryazarlığın erken dönemlerden itibaren çocukların dil, sözcük, şiir vb. dünyasına erken dönemlerden itibaren girmesi olarak da ifade edilebilir (Feyman Gök, 2013; Lerner, 2000). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğrenme ortamlarında yapılabilecek bu düzenlemelerin yanı sıra gerek ebeveynlerin gerekse öğretmenlerin çocuklar ile etkileşimli kitap okumaları da bu sürece olumlu şekilde katkılar sağlayacaktır (Ergül, Dolunay Sarıca & Akoğlu, 2016).

Erken okuryazarlık becerileri okul öncesi döneme denk gelen süreç içerisinde ele alınmaktadır. Bu süreç de 0-6 yaş kapsamaktadır. Gerek ülkemizde gerekse yurtdışında erken okuryazarlık becerilerinin kazanımına büyük önem verilmekte ve özellikle son yıllarda bu alanda yapılan çalışmaların sayısı artmaktadır. Bu çalışmalar kapsamında erken okuryazarlık becerilerine temel oluşturan ön koşullar ve bu koşulların kazanımı, karşılaşılan güçlükler ve erken okuryazarlık becerilerinin kazanımına etki eden faktörler araştırılmaktadır. Sosyo-ekonomik ve kültürel nedenler, ailelerin demografik yapıları, okula başlama yaşı ve devam süresi gibi pek çok etken erken okuryazarlık becerilerinin kazanımına etki etmektedir.

Anne-babaların yaşları ve eğitim durumları, kardeş sayıları, okul öncesi eğitim alma süreleri, çocukların bulunduğu yerleşim bölgeleri (köy, kent) gibi etkenlere Erken Okuryazarlık Becerileri Değerlendirme Aracı (EOBDA) ile değerlendirilmiştir. Ele alına bu değişkenlerin erken dönemlerden itibaren okuryazarlık becerileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Özbay, 2019; Sağlam, 2020; Şen, 2020). Bu çalışma kapsamında da, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların erken okuryazarlık becerileri ile anne-babaların eğitim durumları ve meslekleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Okul öncesi dönem çocukların erken okuryazarlık becerileri Karaman (2013) tarafından geliştirilen Erken Okuryazarlık Becerileri Değerlendirme Aracı (EOBDA)'na göre değerlendirilmiştir.

Yöntem

Bu çalışma, bir konu ya da olaya dair katılımcıların görüşlerini ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum gibi özelliklerinin belirlendiği araştırma türlerinden tarama modelinde desenlenmiştir (Büyükoztürk vd, 2008). Bu modelde, çok sayıda öğeden oluşan bir evrenden, evren hakkında yargıya varmak amacıyla evrenden alınan bir grup üzerinden çalışma yürütülmüştür (Karasar, 2017).

Çalışmanın etik izni Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 06.01.2022 tarih ve 09 sayılı kararı ile alınmıştır. Araştırma kapsamında yer alan çocukların ebeveynleri araştırmanın amacı, çalışmanın uygulanışı ve nihai hedefleri konusunda bilgilendirilmiş, gönüllü katılımcı olduklarına dair onam formu alınmıştır.

Çalışma grubu

Çalışmaya ait veriler, Karaman il merkezinde bulunan bir bağımsız anaokuluna devam eden 60-72 ay arasındaki okul öncesi dönem çocuklarıyla yapılan birebir çalışmalar neticesinde elde edilmiştir. Çalışma öncesinde ebeveynlere çalışma hakkında bilgi verilmiş, çalışmaya katılım konusunda gönüllü olan ebeveynleri çocukları çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu süreçte çalışmaya katılmak istemeyen ebeveyn

olmamıştır. Ebeveynlerle yapılan görüşme esnasında kendilerine ait demografik bilgiler ve “Gönüllü Katılım Onam Formu” ile onay alınmıştır. Çalışma başlangıcında okul öncesi dönem çocuklarına çalışmanın içeriği hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Ardından uygulama aşamasına geçilmiştir. Veri toplama süreci, her çocukla birebir yapılan 45-50 dakikalık görüşmelerle yapılmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Aracı (EOBDA), çocuklarla yapılan görüşmeler esnasında doldurulmuş, puanlaması çocukla görüşme bittikten sonra yapılmıştır. Puanlama doğru yanıtlar için “1” yanlış yanıtlar için “0” puan verilerek değerlendirilir.

Çalışmaya katılan çocukların ebeveynlerine ait demografik bilgiler aşağıda verilmiştir:

Tablo 1: Anne Babaların Eğitim Durumlarına Ait Demografik Bilgiler

		Eğitim Durumu						
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Lisans	Lisansüstü	Toplam
Anne	n	2	4	8	5	3	1	23
	%	8,7%	17,4%	34,8%	21,7%	13,0%	4,3%	100,0%
Baba	n	4	2	4	1	11	1	23
	%	17,4%	8,7%	17,4%	4,3%	47,8%	4,3%	100,0%
Total	n	6	6	12	6	14	2	46
	%	13,0%	13,0%	26,1%	13,0%	30,4%	4,3%	100,0%

Tablo 1'e göre; ebeveynlerin eğitim durumlarına göre demografik özellikleri incelendiğinde; annelerin en çok %34,8'lik oran ile lise ve babaların da en çok %47,8'lik oran ile lisans mezunu oldukları görülmektedir.

Tablo 2: Anne Babaların Mesleki Durumlarına Ait Demografik Bilgiler

		Mesleki Durum								
		çalışmıyor	işçi	sağlık personeli	öğretmen	emniyet personeli	özel sektör çalışanı	esnaf	mühendis	Toplam
anne	n	17	1	2	1	0	2	0	0	23
	%	73,9%	4,3%	8,7%	4,3%	0,0%	8,7%	0,0%	0,0%	100,0%

baba	n	0	3	2	2	3	8	4	1	23
	%	0,0%	13,0%	8,7%	8,7%	13,0%	34,8%	17,4%	4,3%	100,0%
Total	n	17	4	4	3	3	10	4	1	46
	%	37,0%	8,7%	8,7%	6,5%	6,5%	21,7%	8,7%	2,2%	100,0%

Tablo 2'e göre; ebeveynlerin mesleki durumlarına göre demografik özellikleri incelendiğinde; annelerin en çok %73,9'luk oran ile çalışmadığı ve babaların da en çok %34,8'lik oran ile özel sektör çalışan oldukları görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Kişisel Bilgi Formu: Anne öğrenim durumu, anne meslek, baba öğrenim durumu ve baba meslek sorularına yer verilmiştir.

Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Aracı (EOBDA): Bu çalışma kapsamında, okul öncesi dönem çocuklarının erken okuryazarlık becerileri değerlendirmek amacıyla Karaman (2013) tarafından geliştirilen “*Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Aracı (EOBDA)*” kullanılmıştır. Ses bilgisel farkındalık, yazı farkındalığı, öykü anlama, görselleri eşleştirme ve yazı yazma öncesi becerileri olmak üzere toplam 5 alt boyutta 96 maddeden oluşmaktadır. EOBDA içerisinde bulunan alt testlerin geçerlik çalışmaları için açımlayıcı, doğrulayıcı faktör analizleri yapılmış aynı zamanda madde ayırt edicilik değerleri incelenmiştir. Güvenirlik çalışmaları için alt testlerde KR-20, test tekrar test ve iki yarı güvenirlik değerleri incelenmiştir. Analizler sonucunda, “Ses bilgisel Farkındalık Becerilerini Değerlendirme” alt testinde 5 faktör ve toplamda 53 madde içermektedir. “Yazı Farkındalığı” alt testi 3 faktör ile 16 madde içerirken, “Öyküyü Anlama”, “Görselleri Eşleştirme” ve “Yazı Yazma Öncesi Becerileri Değerlendirme” alt testleri ise tek faktörlü ve 9’ar madde olarak belirlenmiştir. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçlarına bakıldığında “Yazı Farkındalığı” ve “Yazı Yazma Öncesi Becerileri Değerlendirme” alt testlerinde düşük bir uyuma, diğer alt testlerde ise kabul edilebilir uyum değerleri olduğu belirlenmiştir. Alt ve üst %27’lik gruplarda yapılan ayırt edicilik analizleri sonucuna göre tüm maddelerin ayırt edici olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada, farklı bir grupla çalışılması nedeniyle ölçeğin güvenirlik katsayısına bakılmıştır. EOBDA Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı alt boyutlarına göre Ses Bilgisel Farkındalık Becerilerinin Değerlendirilmesi toplam için .96, Yazı Farkındalığı için .81, Öyküyü Anlama için .79, Görselleri Eşleştirme için .75, Yazı Yazma Öncesi Becerileri Değerlendirme için .72 bulunmuştur (Karaman, 2019).

Verilerin toplanması ve analizi

Veriler, çocuklarla birebir yapılan 45-50 dakikalık görüşme sürecinde toplanmıştır. İlgili alanlardaki test maddelerine verilen her bir doğru cevap 1 puan, her bir yanlış cevap da 0 puan olarak kodlanmaktadır. Çocukların okuma-yazma bilme, 1 ve 0 puanlarını anlamlandırma ve yapamadıklarını düşünme olasılığına karşılık doğru ve yanlış sütunlarına nokta konulmuştur. Çalışma bitiminde puanlama yapılmıştır. Değerlendirme aşamasında ilgili maddelerdeki yönergeler puanlanmadan önce deneme yapılmış, uygulamanın nasıl olacağı çocuklar denemiş ardından ilgili alandaki maddenin uygulamasına geçilmiştir. Deneme maddesi puanlamaya dâhil edilmemiştir. Ses bilgisel farkındalık

becerileri, yazı farkındalığı, öykü anlama, görsel eşleştirme ve yazı yazma öncesi becerileri alt testleri ayrı ayrı değerlendirilebileceği gibi bir bütün olarak da değerlendirilebilmektedir. Bu çalışmanın kapsamına 5 alt test dâhil edilerek değerlendirme yapılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25.0 programı kullanılmış olup non-parametrik ölçümlerden Kruskal-Wallis testten yararlanılmıştır.

Bulgular

Okul öncesi dönem çocuklarının okuryazarlık becerilerini erken dönemlerden itibaren kazanmış olmaları akademik hayatlarına doğrudan etki eden en önemli unsurların başında yer almaktadır. Çocuğun içinde bulunduğu sosyal ortamın kendisine sunmuş olduğu uyarıcı çevre, ebeveynlerin eğitim ve mesleki durumları, çocukların okul öncesi eğitime devam durumları vb. erken okuryazarlık becerilerine etki eden değişkenlerden sadece bazılarıdır. Bu çalışmada EOBDa kapsamında yer alan “aynı sesle başlayan sözcükleri eşleştirme, uyaklı sözcükleri eşleştirme, sözcüklerin başlangıç sesini bulma, uyarıcı sesle başlayan sözcük üretme, aynı sesle başlayan sözcük üretme, farklı sesle başlayan sözcük bulma, hece ve sesleri silme, sesleri birleştirme, ölçek kapsamında oluşturulan öykü kitabına özgü yazı farkındalığı ve öyküyü anlama alt testleri, görselleri eşleştirme ve yazı yazma öncesi becerileri”ni değerlendirmeye yönelik yönergeler verilmiştir. Çocukların ölçekten almış oldukları toplam puanlar ebeveynlerin demografik özellikleriyle ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Çalışmadan elde edilen verilere ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3: Anne eğitim durumunun EOBDa puanlarına etkisi

Anne Eğitim	n	\bar{x}	sig
İlkokul	2	7,00	,743
Ortaokul	4	12,25	
Lise	8	10,56	
Önlisans	5	13,40	
Lisans	3	15,00	
Lisansüstü	1	16,50	

*p < 0,05

Tablo 3'e bakıldığı zaman annenin eğitim durumu ile çocukların EOBDa'dan almış oldukları puan arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Fakat annenin lisansüstü eğitime sahip olması çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Baba Eğitim Durumunun EOBDa Puanlarına etkisi

Baba Eğitim	n	\bar{x}	sig
İlkokul	4	10,75	,378
Ortaokul	2	7,50	
Lise	4	9,38	
Önlisans	1	22,00	
Lisans	11	12,59	
Lisansüstü	1	20,00	

*p < 0,05

Tablo 4'e bakıldığı zaman babanın eğitim durumu ile çocukların EOBDA'dan almış oldukları puan arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Önlisans ve lisansüstü düzeyde yalnızca 1'er baba bulunmaktadır. Bu eğitim kademelerinde daha fazla sayıda babanın bulunması durumu değiştirebilir. İlgili eğitim kademelerindeki katılımcı sayısının azlığı göz önünde bulundurularak ve ilkököl, ortaokul ve lise düzeyindeki eğitim durumları ile lisans düzeyi karşılaştırıldığı zaman babanın lisans eğitimine sahip olmasının çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Annenin mesleğinin EOBDA puanlarına etkisi

Anne Meslek	n	\bar{x}	sig
Çalışmıyor	17	12,53	,239
İşçi	1	2,00	
Sağlık Personeli	2	6,50	
Öğretmen	1	21,00	
Özel Sektör Çalışanı	2	13,50	

*p < 0,05

Tablo 5'e bakıldığı zaman annenin mesleği ile çocukların EOBDA'dan aldıkları puan arasında anlamlı bir fark görülmemektedir. Fakat annenin öğretmen olmasının çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerine etki ettiği söylenebilir.

Tablo 6: Babanın Mesleğinin EOBDA Puanlarına Etkisi

Baba Meslek	n	\bar{x}	sig
İşçi	3	5,67	,229
Sağlık Personeli	2	19,50	
Öğretmen	2	7,00	
Emniyet Personeli	3	11,17	
Özel Sektör Çalışanı	8	12,00	
Esnaf	4	13,38	

*p < 0,05

Tablo 6'ya bakıldığı zaman babanın mesleği ile çocukların EOBDA'dan aldıkları puan arasında anlamlı bir fark görülmemektedir. Fakat babanın sağlık personeli olmasının çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerine etki ettiği söylenebilir.

Tartışma, sonuç ve öneriler

Okul öncesi dönem, pek çok bilgi ve becerinin kazanıldığı, yeni öğrenmelerin gerçekleştiği, ilköğretime hazırlığın da içinde yer aldığı kritik evredir. Bu süreçte kazanılan her bir beceri, sonraki öğrenmeler için temel oluşturmaktadır. Erken okuryazarlık becerileri de okul öncesi dönem içerisinde kazanılan becerilerden bir tanesidir. Bu becerilerin içinde ses bilimsel (fonolojik) farkındalık, yazı farkındalığı, alfabe/harf farkındalığı, dil becerileri ve yazı yazma becerileri yer almaktadır. Burada göz önünde bulundurulması gereken husus; erken okuryazarlık becerilerinin sadece okul öncesi eğitim kurumlarında yer verilen etkinliklerden ibaret olmadığıdır. Erken okuryazarlık becerisi, çocuğun içinde bulunduğu çevrede yer alan pek çok değişkenle etkilenmektedir. Bu değişkenlerden bazıları da anne

ve babaların eğitim durumları ve meslekleridir. Anne ve babaların eğitim durumları erken okuryazarlık becerilerine bakış açlarına; mesleki durumları da çocuklarına sunacakları uyarıcı çevre olanaklarına etki edebilmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen verilere göre; anne eğitim durumunun okul öncesi dönem çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerine etki etmediği görülmektedir. Canibey (2022) yapmış olduğu çalışmada anne eğitim durumlarının çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığına dair sonuçlara ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmada baba eğitim durumlarının da benzer şekilde çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerine etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sağlam (2020) yapmış olduğu çalışmada çocukların anne-baba yaşları ile EOBDA alt puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını belirtmiştir. Yine aynı çalışmada çalışan anne ve babaların çocuklarının EOBDA puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular bu çalışmanın bulguları ile örtüşür niteliktedir.

Erken okuryazarlık becerilerine dair yapılan farklı çalışmalar incelendiğinde de bu çalışma kapsamında elde edilen bulguları destekler nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır (Erkan, 2011; Çetin, 2019; Yalvaç, 2020). Kaya (2022) tarafından yapılan çalışmadan elde edilen bulgularda alıcı dil, genel isimlendirme, ses bilgisel farkındalık alanlarında anne eğitim durumlarına göre belirgin bir farklılık gözlenmemiş; ancak ilgili alanlarda anne eğitim durumunun artması ile alınan puanların da olumlu yönde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat yine aynı çalışmada, baba eğitim durumunun çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerine etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şen (2020) tarafından deney ve kontrol gruplu yapılan çalışmada deney grubuna ait verilerde anne ve babaların eğitim durumlarının öntest-sontest puanlarına etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın okul öncesi eğitim alma durumlarının EOBDA ses bilgisel farkındalık ve yazı yazma öncesi becerilerinde son test lehine anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Anne ve baba mesleğinin çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerine genel olarak etki etmediği fakat annenin öğretmen, babanın da sağlık personeli olmasının çocukların erken okuryazarlıklarında olumlu yönde farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağlam (2020) yapmış olduğu çalışmada elde ettiği bulgularda da annenin ve babanın memur olmalarının erken okuryazarlık becerilerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında taranan ve bu çalışmadan elde edilen veriler örtüşür niteliktedir. Anne-babaların eğitim ve gelir durumları çocukların erken okuryazarlık becerileri üzerinde doğrudan etkili olmazken okul öncesi eğitim alma durumları ilgili beceriler üzerine etki etmektedir. Buna göre okul öncesi eğitim kurumlarında planlı ve sistematik yapılan okur yazarlık becerilerine yönelik çalışmaların çocukların farkındalık kazanmaları üzerinde doğrudan etkili olduğu sonucuna ulaşılabılır.

Elde edilen veriler ışığında öneriler şu şekilde sıralanmıştır:

Eğitimcilere yönelik öneriler

- Sınıf ortamında erken okuryazarlık becerilerini destekleyici ortam ve materyaller çocukların gelişimsel özellik ve ihtiyaçlarına göre düzenlenebilir.
- Ses farkındalıklarına yönelik gerek sınıf içi gerekse aile katılımlı çalışmalara yer verilebilir.

- Etkileşimli kitap okuma çalışmalarına yer verilebilir; kitap merkezindeki kitaplar belirli aralıkla güncellenerek çocukların ilgi ve merakları sürekli hâle getirilebilir.
- Erken okuryazarlık becerilerine yönelik çalışmalar kapsamında sadece kâğıt çalışmaları ve hikâye etkinliklerine değil; aynı zamanda oyun, müzik, sanat, drama gibi günlük eğitim akışı içerisinde yer alan diğer etkinlikler içeriğinde de yer verilebilir.
- Çocukların görsel okuma yapmalarını desteklemek amacıyla sembol ve şekillerin kullanıldığı etkinliklere yer verilebilir.
- Erken okuryazarlık becerilerini destekleyici eğitim programları hazırlanarak, özellikle de risk altında bulunan ve gelişimsel geriliği bulunan çocuklara yönelik erken okuryazarlık becerilerini destekleyici çalışmalara yer verilebilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

- Daha geniş bir örneklem üzerinden çalışma yürütülebilir.
- Okul öncesi dönem çocuklarının kendilerinden büyük ve ilköğretime devam eden kardeşlerinin olmasının bu dönem çocuklarının erken okuryazarlık becerileri üzerine etkileri incelenebilir.
- Okul öncesi eğitime devam etme sürelerinin erken okuryazarlık becerileri üzerine olan etkileri incelenebilir.
- Ailenin ekonomik gelirlerinin erken okuryazarlık becerileri üzerine olan etkileri incelenebilir.
- Aile yapılarının (çekirdek, geniş, tek ebeveynli aile) erken okuryazarlık becerileri üzerine olan etkileri incelenebilir.
- Öğretmenlerin günlük plan içerisinde yer verdikleri etkinliklerin ve eğitim programlarının erken okuryazarlık becerileri üzerine etkileri incelenebilir.

Ailelere yönelik öneriler

- Çocuklarda ses farkındalığı sağlamaya yönelik etkinliklere yer verilebilir (tekerleme gibi).
- Anlatılan hikâyeler üzerine sorular sorularak sohbet edilebilir.
- Çocuklarla birlikte hikâyeler oluşturulabilir.
- Verilen seslerle kelime türetme oyunları oynanabilir.

Kaynakça

- Aarnoutse, C., Van Leeuwe, J., & Verhoeven, L. (2005). Early Literacy From A Longitudinal Perspective. *Educational Research and Evaluation*, 11, 253-275.
- Altınkaynak, Ş.Ö. (2019). Okul Öncesi Dönemde Erken Okuryazarlık Becerilerinin Gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 37-49.

- Aşıcı, M. (2009). Kişisel Ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 09-26.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (1. Basım), Ankara: Pegem Akademi.
- Canibey, L. (2022). *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 48-72 Ay Çocuklarda Erken Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Tezsiz Yüksek Lisans Projesi).
- Cunningham, E. A., & Stanovich, E. K. (1997). Early Reading Acquisition And Its Relation to Reading Experience and Ability 10 Years Later. *Developmental Psychology*, 33(6), 934-945.
- Dickinson, D. K., & McCabe, A. (2001). Bringing It All Together: The Multiple Origins, Skills And Environmental Supports Of Early Literacy. *Learning Disabilities Research and Practice*, 16(4), 186-202.
- Çetin, A. (2019). *Erken Okuryazarlık Becerileri Eğitim Programının Erken Okuryazarlık ve Erken Matematik Becerileri Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Delican, B. & Ateş, S. (2021). Erken Okuryazarlık Gelişimini Belirleme Aracının Geliştirilmesi, *Cumhuriyet Uluslar Arası Eğitim Dergisi*, 10(1).
- Ergül, C., Dolunay Sarıca, A. & Akoğlu, G. (2016). Etkileşimli Kitap Okuma: Dil ve Erken Okuryazarlık Becerilerinin Geliştirilmesinde Etkili Bir Yöntem. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(2), 193-204.
- Erkan, S. (2011). Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Hazır Bulunuşluklarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 186-197.
- Feyman Gök, N. (2013). *Anaokullarında Erken Okuryazarlık Çevresinin Değerlendirilmesi Ve Sınıf Ortamının Çocukların Erken Okuryazarlık Davranışlarına Etkisi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Greene, B. E., & Lynch-Brown, C. (2002). Effects Of Teachers' Reading Aloud Styles on Vocabulary Acquisition and Comprehension of Students in The Early Elementary Grades. *Journal of Educational Psychology*, 94(3), 465-473.
- Griffith, P., & Olson, M. W. (1992). Phonemic Awareness Helps Beginning Readers Break The Code. *Reading Teacher*, 45(7), 516-523.
- Gupta, M. S. (2009). *Early Childhood Care and Education*. New Delhi: Eastern Economy Edition.
- Karaman, G. (2013). *Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Aracı'nın Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Karaman, G. (2015). Erken Okuryazarlık Becerilerinin Tarihsel Gelişimi, Kuramsal Temelleri ve Kapsamı. F. Temel (Ed.), *Dil ve Erken Okuryazarlık* (s. 10-32). Ankara: Hedef CS.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Nobel Yayıncılık.
- Kargın, T., Güldenöğlü, B., & Ergül, C. (2017). Anasınıfı çocuklarının erken okuryazarlık beceri profili: Ankara örnekleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(1), 61-87.
- Kaya, B. (2022). *60-72 Aylık Çocukların Görsel Algı Gelişimleri ile Erken Okuryazarlık Becerileri Arasındaki İlişkinin ve Oyuncak Tercihlerinin İncelenmesi*. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kurudayıoğlu, M., & Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı Ve Türkçe Eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28 (28), 283-298.

- Lerner, J. (2000). *Learning Disabilities: Theories, Diagnosis, and Teaching Strategies*. (8th ed.). BostonNew York: Houghton MifflinCompany.
- National Reading Panel. (2000). *Teaching Children To Read: An Evidence-Based Assessment of The Scientific Research Literature on Reading and Its Implications for Reading Instruction* (NIH Publication No. 00- 4769). Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- Neuman, S.B., & Dickinson, D. K. (2002). *Handbook of Early Literacy Development*. Newyork: Guilford Publication.
- Özbay, Ö. (2019). *Köy ve Kentte Ana Sınıfına Devam Eden Çocukların Erken Okuryazarlık Becerilerinin Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Pullen, P. C., & Justice, L. M. (2003). Enhancing Phonological Awareness, Print Awareness, and Oral Language Skills in Preschool Children. *Intervention in School and Clinic*, 39(2), 87-98.
- Riley, J. L. (1996). The Ability to Label The Letters of The Alphabet at School Entry: A Discussion on Its Value. *Journal of Research in Reading*, 19(2), 87-101.
- Sağlam, C. (2020). *Okul Öncesi Dönemde Çalışma Belleği ve Erken Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi*. Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Şen, M. (2020). *Akul ve Zeka Oyunlarının 60-72 Aylık Çocuklarda Erken Okuryazarlık Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Spira, E. G., Bracken, S. S. & Fischel, E. J. (2005). Predicting improvement after first-grade reading difficulties: The effects of oral language, emergent literacy, and behavior skills. *Developmental Psychology*, 41(1), 225-234.
- Uzuner, Y. (1997). *Filizlenen okur-yazarlık*. Okul Öncesi Dönemde Özel Eğitim Semineri, 16-17 Ekim, Ankara.
- Yalvaç, N. (2020). *Etkileşimli Kitap Okumanın Erken Okuryazarlık Becerilerine Etkisi*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Yopp, H. K., & Yopp, R. H. (2000). Supporting Phonemic Awareness Development in The Classroom. *The Reading Teacher*, 54(2), 130-143.